

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputatio || excellentium. D. doctoru[m] Iohannis Eccij &
|| Andre[a]e Carolostadij q[uae] cepta est Lipsi[a]e ||
XXVII. Iunij. An. M.D.XIX.**

**Eck, Johannes
Karlstadt, Andreas**

[Erfurt], 1519

VD16 E 320

Hora secunda Co[n]tinuauit Eccius semiplenam orationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-32477

na legis obseruantia augetur meritum: quare omnino ista diuerticula ad ipso
suum non conferunt et solutiones datas esse contra sacre scripturaintelligentiam
post prandium manifestabimus.

Hora secunda Continuuat Eccius sempiternam orationem.

**Prosequimur
hodieceptis**

¶ Reuerendus pater ad illud de filio prodigo rñdit processisse amorem iusticie
iuxta illud 2 conuersus in se. qz memoriã paterne domus habuerit. sed hoc nõ
diluit obiectũ. qz cõuersio illa fuit facta cõtemplatione pene. dum neminẽ ba
beret qui eum sũt quis sãtaret. Durante em̃ pecunia non conuertebat in se sed
familiaris est cõuersus in se. Accedit qd b. August: ait verba eius fuisse verba
penitentia meditantis nondũ agentis. qz si cõuersus in se fuisset amore iusticie.
tam penitentia incepisset contra August: Quare solutio sua propositum non
infringit. et Basilio manifeste reluctat.

¶ Ad Johannẽ rñdit aliud esse incipere. aliud predicare. 2 alias dixit p̃dicato
res terrere sed non facere penitentẽ per penarum cruciatũ. Iterum euanda est
solutio qz si Johannes predicauit certe intendebat fructũ sue predicatonis et
2 quia insinuaui eis timorẽ. signũ est hoc pacto penitentia auspicari. Et nostri
predicatores predicant. quõ incipiunt scit deus.

¶ Porro qz penitentie initium gratie tribuit. et nostri predicatorum et doctores
nũq̃ negauerunt qz deus aspirando puenit.

¶ Præterea. Aristotelẽ nõ vult acceptare in scholis theologis et tamen audet
eum mihi opponere. sed dico pstantẽ esse ethicoꝝ sententiã. sistendo in timore
pene non esse pfectam virtutem. iuxta illud. Oderunt peccare mali fo: midine
pene. Ode: pec: boni virtutis amore 2c. nec opus virtutis debet esse coactum
sed lib: aliud tñ est lib: arb. iduct aliõ est lib: arbi: cogi. fateo: Chrius bñuolis
võis vocauit apostolos Zachẽũ. Magdalenã. sed ipsuz aliquãdo durus vos
care factum Pauli nobis inuist. de quo Augustin⁹ ait. 23. quest: 4. can: quis.
cui Chrius vi m̃ intuit quẽ coegit et in Euangelio de vocatione ad cenã dicit
Compelle intrare. Sicut plurib: verbis beatus Gregorius in Homilia profes
quit. Taceat ergo queso reus: pater solum beneuolentẽ afferens vocationem.

¶ Præterea solum timorẽ filialem necessariũ arbitrat penitentẽ de quo plurimũ
miro: cũ hodie me ad verã scripturã intelligentiã monuerit qz seipuz primo
non emendauit. nam 2 b. August: in loco hodie allegato super Johanne los
quit de timore seruili quẽ foras mittit charitas. et de illo dicit loquit sapientem
Initium sapientie timor: dñi. et ita de timore seruili intellexit glossa sup̃ Psal:
Initium sapientie 2c. Verus iud: ij tanua est conuersio ad deũ et est glossa
Cassiodori. Sic glossa sup̃ illd̃ apostoli ad Ro: 8. Ad em̃ accepistis spiritũ
seruilitatis in timore. dicit timorem seruilem esse bonum et a deo. Sic Paulus
testatur illum bonum. 1. ad Timotheũ. 4. peccantẽ corã oib: argue. vt 2 cerer
timorem habeant. Ita August: super Psalmis ait. et Longobardus cum res
narat in. 3. Timor: seruilis est cũ p timorem gehenne continet se homo a pec
cato quo presentia iudicis et penas meruit et infra. bonus est iste timor: 2 vultis
licet insufficientis p quẽ paulatim fit consuetudo iusticie. Beda quoqz exponit.
Initium sapientie timor: dñi. scz seruilis quare aliud querat sibi patrociniũ 2 aliã
der solutionẽ. qm̃ ista sanctis patrib: non cõcordat. Qd si nolit dicitis sanctoꝝ
flare habebit aduersum se sacre script: locos. nam dum timor: dñi est initium
sapientie. adhuc charitas foris pellit timorem. sed timor: filialis iuxta dauid in
eternũ pmanet. et in seculũ seculi. Quare alius est timor: quo sapientia incitã.
alius est qui cum aucta pmanet. Unde cum reueren: pater negat timorẽ Indu
cere charitatẽ. expresse sancto August: p̃tradicit qui in loco allegato hoc forũ
ait timorẽ. scz seruile esse initium sapientie. et p charitatẽ iterũ expelli. Subscribit

D

sententie Augustinane mellissius Bernhar: ser: 2. sup Cantico. que beatu
tatis gratia non adduco. sed etiam plus dico charitate non sic expellere timore
sicut unum incopatibile aliud. sed successu ad augmentationem gratie minuit
timore seruile. et aucta gratia timore officio auferri. Nec refert qd ponderabat
hodie dñs pater Timor dñi non timor pene est initiu sapientie. qm et timor pene
et timor reuerentie vterq est dñi. et vterq est a dño. sola media timendi sunt
diuersa vt. Beda et alij per longobardū inducti testant. pater Augusti: plus
citatu et satis liquet ex verbis Christi. si nihil aliud haberem? Matth: 10. nolite
timere eos qui occidunt corpus animā autē nō possunt occidere. sed potius tū
mete eū qui potest animā et corpus p̄dere in gehennā. si em timor seruilis esse
damnabilis sicut dicit reue: pater. cur Christus nos ad eū inuitaret? et Augusti:
et alios ita intellexisse confero in iudiciū eorū quorū intererit.

¶ Insuper dicit scholasticos officia cōcordare qd cōtrictio nullius sit vtilitas nisi
fiat in charitate. hoc quidē verum sed secundū Augustinū ad charitatē nō p̄
uenitur nisi p̄ timore. timor medicamentū est charitas sanitas. Unde nō acce
dere charitate omnes bene nouerūt timore illum insufficientē p̄pterea in via illū
cōstituant non in termino.

¶ Ad rationē ex b. Dionysio sumptā transit. sed non aperit d. pater cum
peccatū sit imū et charitas superius qd sit mediū pueniendū a peccato in charita
tem et p̄fecto aliud dare nequit qd Basilus Beda August: Bernh: timorem

¶ Deinde assumit gratiā puenire timore et amore. qd si loquit de gratia motus
nis diuine qua deus nos aspirando puenit fateor quidē tunc. si aut loquit de
gratia charitatis. illud non accepto. qd illius que recte sapientia in scripturis
appellat initiū est timor dñi. Quis timor iste absq̄ charitate sit instructiuus.

¶ Porro qd Ambrosiū Grego: et alios doctores admittit sed nō contra ap̄m
de timore legi. nescio quas offundit nebulas. dicat clare. aut isti sancti patres
p̄ me allegati repugnēt dictis apostoli vel minus. si repugnāt dicto apostoli.
hoc offēdat qd nunq̄ fieri posse arbitror. cum in sacris scrip: fuerint exercitiū
tissimi et spū sancto repleti. apostolū Paulū eque bene intelligentes sicut nos.
si non repugnāt dictis Pauli stet eorū sententie et p̄dicatores modū cōtrictōis
et penitentie p̄fatum docentes nō improbet. nec ab hoib: pctōib: huiusmodi
timore seruile vtile et quasi necessariū mediū excludat. Non releuat enim qd
istimat habita charitate moueri mentē ad timore. qm hoc esset cancrisio more
retrogradū. cōtra bti Gregorij sententiā lib: 2. Domitij 19. sup Ezechiele. Quis
stat p̄culdubio qd a timore ad sapiam ascendit. non autē a sapientia ad timore
reditur. habz ergo timor: penam que charitate aucta minuit et totaliter abfor
betur. Pretereo ob t̄pis angustiam alta in eodem sermone cōrenta que tamē
offino venient discutiēda nisi hocseruus dies p̄fixus esset ad hāc materiā ter
minandā. sicut est p̄ctus de sigillata peccatorū cōfessione in sp̄. vti meminit
Chrysost: sup cap. 12. Matth. de puncto qd scholastici ponant tres p̄tes pen
nitentie. scz contrictōnē. confess: et satisfactōnē. quas prius posuit Chrysost:
sermone. 29. de peniten: De duplici mō cōfitemdi sacerdoti. magna et alia do
cū alijs punctis que omnia prolixè possent tractari et excuti. sed facto iam ser
uamento totum simul sermone. et ea que adduxi pro parte mea confero in iud
diciū iudiciū eligendorum.

Abartinus.

¶ Sperabā Egred: doctore p̄faturū meas solutiōes p̄fertim ea que p̄ finē
damentis ex Paulo induxerā de lege que ante charitatē non opatur nisi tram
et auget pctm. Taceo qd disponat ad gratiā quēadmodū timor: seruilis fructus
legis tram opatur et auget pctm. Et ipse hec fortiter transiens eandē cancti
lenā recantauit ac nobis hec nō succū sed mediū illā scrip: contendit persua
discurrā per singula.

¶ Proinde dicit non fuisse necessariū afferre q̄ intū salutis nostre fit ex deo in
spirite. Ubi et timorē disponētē dari intelligit. Bñdeo hec plane offīa sunt er
ronea ppter verbū Pauli qui dicit. impossibile esse legem impleri immo pctā
non augeri nisi spūs sancti diffundat charitatē in cordib; nostris. Has aucto
ritates tam expresse oportuit cōfutas et illam beati Augusti. c. 3. de spū et
litera. Cum ceperit non latere quōd vtiendū est nisi gratia donec non suscipit.
non bene vtiatur. vadat q̄ cum suo seruili timore qui nō opatur nisi odiū legis
et dei. et cum iniuria vocat disponens ad gratiā.

¶ Inuenit etiam equiuocationē gratie aliam esse charitatē. aliam donum quo
pimū mouemur. transeat hec distinctio nihil ad ppositum. est elusio verborū
Pauli. Clarissimus est textus Pauli. nisi gratia et charitas faciat nos diligere
legem. lex semper iram opatur. hoc donum autem quo pimū mouemur nos
diliget legem sed charitas spiritus.

¶ Tercio cōcessit timorē esse infructuosum sine charitate et hoc nullū negasse.
Bñdeo cur q̄ docēt infructuosas penitētiās et resistunt mihi fructuosam docēt.
Relinquo hanc esse offīo subuersam cū tot opusculis Augustinus. et si Aug
non faceret tot fulminib; tñ vnus Paulus cōcludit opa quecūq; ante charita
tē esse peccata et damnabilia et indisponentia ad gratiā. Et p̄ hec dicta ferme
ad omnia sua replicata rñderi potest. Ipse quidē p̄ more suo dicta scripture dis
tine tempat ad dicta patrum. immo trahit ad intelligentiā suam quā habz in
patrib; cum potius contra scripta patrū debeant conferri. et iudicari ad dicta.

¶ Quarto nō accipit qd̄ assumpsi nos debere facere laudabiliorē scripture.
illam penitentiā. sed dicit nos posse etiam dignos fructus penitētie facere. si a
timore inceperim. hoc scdm̄ b; Augusti sic expono. Si pctā peccatis addis
derimus. cum vt sepis iam dictū est quidquid ante sanctā p̄ gratiā voluntas
tem fit fructus male arboris sit. que non potest bonos fructus facere ergo per
timorē seruile nunq; peruenitur ad charitatem.

¶ Quinto inuitus Gregorio sup̄ Ezechielē qui descendat de sar̄ sctis ad timorē
rem sed nos contra descendere a timore ad charitatē docēt sic Bñdeo q̄ dicit
Grego. non debet excludere charitatē nec excludit a timore incipiente penitētiā
sicut d. d. intelligit. sicut nec a charitate excludit om̄s timorē seruilis. p̄sertim
in hac vita. cum charitatis officiū sit expellere timorē seruile. atq; id tota vita
et inducere timorem filialem.

¶ Sexto ad auctoritates Pauli q̄ lex ppter transgressiones posita est et auge
delictū. dicit nihil esse ad ppositum et me diuertit. nā que si uis. adducēs Aug
contra faustū lib; 22. peccatū esse dictū vel factum contra legem dei. Nescio
quid velit d. d. non est hic disputatio quid sit peccatū. ideo sup̄ius verbis hoc
temp̄ p̄ditum est. Scopus iste versat qd̄ auctoritate Pauli timorē seruilis nō
possit esse nisi pctm̄ et augere pctm̄ p̄ virtutē legis si desit gratia. Et sic aucto
ritates Pauli non sunt diuerticula. sed fulmina cōtrentia snām d. d. vsq; ad
puluerē. nō q̄ ego ex hoib; angelos factos oblit̄ fragilitatis. sed doceo ne deos
factos ex pctōib; dum obliuiscunt fragilitatis sue qua nō possunt nisi malū
facere ante gratiā. ¶ Qd̄ conuersionē filij p̄digi factā dicit p̄templatiōe pene.
nego. ad p̄batōnē q̄ neminē haberet qui s̄i siliquis facta ret. dico nisi int̄ fus
isset tractus et in se quersus. potius fame mortu⁹ esset q̄ rediisset. vt s̄et sentē
tia. Nemo uenit ad me nisi pater meus traxerit eū. ¶ Qd̄ Augusti dicit verba
eius fuisse verba p̄siam meditantis nondum agentis. spero q̄ p̄ me faciat. q̄
meditari p̄siam p̄sertim medullit̄ in corde sit certē incipere p̄siam. ergo illud
nondum agentis oportet de p̄fectione ad extra intelligi.

¶ Idem ad Basilū dicit. ¶ De verbo Iohannis bap̄ dicit euandam esse
soluōnē q̄ dixerim aliud esse p̄siam docere. aliud incipere. Bñdeo Salua res
uicā egre. d. docet non videt Paulū intelligere nec virtutē legis cognouisse.

¶ Lex enim docet quidam sancta, iusta, et bona, sed sola gratia incipit, facit et perficit ea. Ergo etiam si Johannes timore docuisset esse institutum penitentiae non ideo sequitur penitentiam incipere a timore, sicut si insinuat quodlibet bonum opus per terrores et minas, non ideo incipit opus bonum a terrore et minis sed a charitate.

¶ Indignat quod Aristoteles et oblecterim in scholis theologicis quem tamen non acceptatim, fateor: minor est quod ut valeat in theologica schola cum seductor: fuerit scholasticorum doctor, sed satisfacere voluit conclusioni mee. quod contra sacrum suum Aristotelem desipiunt qui penitentiam a timore et non libera voluntate incipiunt. Nam distinctione de libero arbitrio: coacto et inducto transito, non enim verum est quod liber arbitrius cogat ad bonum, aut cogi etiam possit. Si autem cogitur in diversa rapitur, et coactione sui odit. sola autem gratia trahitur hoc est vere liberum efficitur, ut Augustinus: contra Julianum lib: 2. et in multis locis.

¶ Ubi Christum dixi vocasse apostolos et Magdalenam blando tractu, contra opponit Paulum vocatum esse durus et in Evangelio Iustum esse servum ut copularet intrare. Primum satis admittitur, quod cum nos exemplum Pauli soleamus adducere pro defendenda gratia, ipsi nobis elabunt dicentes hoc esse miraculosum factum et non facere regulam, hic tamen egredior, d. d. quasi non pro miraculo habens pro regula inducit, sed hoc dimitto. Dico non potuisse Paulum intus ex corde converti nisi trahente gratia, ut beatus Augustinus: contra epistolam Pelagii docet gratiam dei facere ex nolentibus ac resistentibus volentes et sequaces. Ita et illud in euan. soluit quod servus potest procellere verbo sed nisi dominus sibi libet nihil sequitur.

Ut Esa: loquitur

¶ Ad illud Augustini intelligentis servilem timorem in verbo Salomonis Inicium sapientie timor domini et illud glossae Psalmi: 110. Verus iudicium sapientia est conversio ad deum. Respondet si adsit gratia alioquin servilis timor sine gratia (neque enim Augustinus excludit,) non operatur nisi iram, oportet enim quod Augustinus non pugnet, sicut vere non pugnat, cum Paulo dante omnia que sunt extra gratiam glossam super illud Ro: 8. non accepistis spiritum servitutis in timore, dicentem, esse servilem timorem bonum potius reherem, tanquam expresse contra textum loquitur apostolus enim dicit. Non accepistis spiritum servitutis in timore damnans eum, aut dico, quod glossa textum non exponit.

¶ Illud apostoli ad Timotheum argue coram omnibus: ut de cetero timore habeas aut d. d. ad servilem timorem adaptant, quod reliquo, ego de filiali timore accipio donec aliter probet, quod autem Augustinus magistro recitante lib: 3. dicit timor servilis est cum pro timore gehenne continet se a peccato, quo penitentiam inductis quo penas metuit etc. Continet inquam se a peccato externo timore, intus tamen auget odium iusticie gehennam comminantis, et infra, bonus est timor et utilis licet et insufficientis pro que paulatim fit consuetudo iusticie, hoc est meo iudicio consuetudo desperandi et odienti deum si excludatur gratia, verum autem est si includatur gratia. Non est ergo necesse ut deum aliam solutionem nisi d. d. egredior: primum probaverit sanctos preses loqui de servili timore exclusa gratia, aut charitate non habere negotium in expellendo timore servili. Quare que consequenter includit de expulsionem timoris, de timore sapientie, et quod expellat charitas timorem succellum pro augmentationem gratie, ex precedentibus satis intelligunt. Super est robustissima auctoritas Hieronimo: quam unam sufficere putat. Nolite timere eos etc., sed timete eum etc. ideo non esse servile timore damnabile ad quem Christus nos invitatus dicit, ideo eque absurdum est dicere Christum nos docuisse insufficientem, Dico tamen ego non esse tibi servile timore dicit, quod et filialis timor timeri offendere deum et separt ab eo. Atque etiam si de mero servili timore loqueretur nondum intelligitur exclusa gratia, immo inclusa, cum teste apostolo et Augustinus: omnis lex et doctrina

¶ Consensit etiam scholasticos vere dicere petitionem non valere extra charitatem.

rem. sed non cofutauit. fiat ergo eo: ipsoꝝ auctoritas contra eos. nisi p̄fute
p̄futione in charitate esse id qd a charitate incipit fieri.

¶ Illud Augustini bene placet qd timor est medicamentū. charitas est sanitas.
timor sc̄s in charitate imperfecta et charitas perfecta.

¶ Ratione illam ex Dionysio sumptā de imo. medio et summo dicit me trans
fuisse et non aperuisse qd sit mediū inter peccatū suū et charitatē sup̄iorē. fateor
me libenter transisse vt qui credit ipse d̄o docto: satis esse p̄spectam hāc ra
tionē nihil esse ad p̄positum. Dionysius em̄ loquit̄ de ordinib: infinitis. medijs
et summis at ego p̄orsus nullū habeo mediū inter peccatū et gr̄am. Sicut nec
Ab̄s qm̄ dicit. Qui non est meū cōtra me est. et iterū. aut facite arborē bonā
aut facite arborē malam. sed et ipsum d. d. credo idipsum asserere. qd gratia et
peccatū apud Scholast: immediate opponunt̄. Non accipit d. d. qd gratiam
dixi p̄uenire amorē et timorē nisi loquar de gratia p̄ime mortis. r̄ideo ego
cum apostolo et Augusti: sentio. qd nisi lex diligat̄ (qd est charitatis et nō p̄ime
mortis.) non bene viuūt. ergo nec deus timet̄ nec colitur.

¶ In sine instruit aduersus me comutū syllogismū aut Zimbri: Grego: aliq̄
repugnant dicitis apl̄i vel non. si sic qd ostendā. si non vt stem corū sententiē.
Nādeo et p̄ mediū transeo non repugnāt dicitis apl̄i. et sic corū sententiē. nō aut
Eccliane intelligente. imo erro: non em̄ excludunt charitatē a timore sine ser̄

¶ Dicit d. d. esse cancrino morē retrogradū qd dixi habita cba: (vili sine filiali.
tate mouert mentē ad timorē. satis m̄tor: siue scorpionē siue cancrū istum cū
gentilis ille poeta dixerit. Res est solliciti plena timoris amor: quasi igno: em̄
q̄ amor: fons et caput est. omnī affectū. Ideo em̄ timet̄ pena et infernus ser̄
nūlter qd diligit̄ vita et voluptas pueriliter et seruliter. Ad hunc timorē et amor
rem extirpandū diffundit̄ charitas dei qua amemus aliam vitam et timeam̄
aliam mortē. i. separationem a deo.

¶ Transit d. d. de punctis in sermone meo signatis et de toto sermone confus
tando. dico breuiter habet calamū et papyrū aggregat̄ eum cū fiducia vidibil
an sermone cofutauerit. vt se ipsum triserit. hoc relinquo iudicio ordmandoz.

Ecclus.

¶ Quia ob tps angustiam r̄idere non possum n̄s que reue: pater adduxit. res
fero t̄m me ad iudices. me nihil transiisse neq; fuisse de mente predicatorū aut
doctoꝝ legem adimpleri sine charitate. neq; aliquos docuisse ifructuosam pes
nitentiā. Sed quō p̄ timorē seruilem ad fructuosam pueniat̄. et qd magifico
verboꝝ apparatu recessit ab hodierna solutiōe. qd dixerat sapientē loqui de ist
morē filiali. iam vero admittit loquentē de timore seruili non tamē excludendo
gratiā. qd nec rextus nec sancti docto: patiunt̄. Nam per sapientiā intelligit̄
charitatē et ita initium esset ante initū. totus quoq; August: non laborat quō
timor seruilis cum charitate sit initium charitatis sed quomodo timor seruilis
p̄ timo occupet mentem. et p̄imo ingredatur et sic inducat charitatem quod
etiam est de mente Grego: ii improbantis rectum cancrinum vbi reue: pater
p̄ Grego: i. Scorpionē mihi adduct̄ Res est sollicita et. Omnes ergo sancti
docto:res hodie citati volunt timorē seruilem esse initū charitatis ad intelligēs
tiam sepe datam. et quā predicator:es solent dare de quo refero me ad iudices

Tertiadecima Julij. M̄. cccc. xix. hora sc̄da.

Circa materiā conclusionū quarte et quinte.

¶ Reuerende pater qd temp̄ nobis p̄fixū est nimis arctū tamē tangēdo fun
dam negotij aliqua obser̄ attingem̄. illud sc̄s qd quilibet sacerdos absoluat
a pena et culpa cōtra p̄mū vsum tortus ecclesie. Et qd in sermone vulgari et
p̄lutione dicitis. Ex nulla scriptura. p̄bart̄ diuinā iusticiā aliquā penā vt satis
sac̄tionē exposulare a peccōe. Et illis iunior: qd in absoluitōe sacramentali cuius

D. liij

Barth: non
recessi r̄icit.

Ecclus.